

The Project Gutenberg eBook of Min gamle Kammerat, by Herman Bang

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Min gamle Kammerat

Author: Herman Bang

Release date: April 1, 2004 [EBook #12168]

Most recently updated: December 14, 2020

Language: Danish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MIN GAMLE KAMMERAT ***

Produced by Steen and Heidi Christensen and Distributed Proofreaders

Europe, <http://dp.rastko.net>

Transcribers note: bold - fremhævet = #/#

MIN GAMLE KAMMERAT.

En novelle fra Stille Eksistenser

Herman Bang

Til Julius Schiøtt.

Nej—er det dig—at man skulde træffe dig her....

-Nej—men—du gode—det er Kristian—

-Ja—i egen høje Person—nej, at man skulde træffe dig—

-Men saa kom dog og sæt dig, Mand—saa nær jeg ikke havde kjendt dig....

-Det tror jeg, naar man føjter saadan om som du—saa har man let til at glemme sine gamle Venner.

-Nej, min gamle Ven—tvertimod, saa husker man dem just.

-Naa—et Paradox—saa kjender jeg dig igjen—du gamle—nej—at man virkelig skulde møde dig en Gang....

—Men saa sæt dig dog dér i Lænestolen, at jeg kan se paa dig: Jo, du er helt den gamle—paa Skjægget nær—det er blevet tykkere—husker du den Gang—du plejede de spirende Dun med Løgsaft—

-Aa ja—

-Og saa er Du blevet svær—

-Og du er stadig lige tynd—og du gaar stadig med for smaa Støvler.

-Det er blevet en Vane. Jeg tror ikke mere, jeg kunde undvære det.—

Vi satte os. Ja—han var helt den gamle: de samme Øjne, blaa og troskyldige, den samme Latter, saa klar og trohjertet.

Jeg sad nogle Øjeblikke og saa paa ham. Saa sagde han:

-Vi sidder og ser paa hinanden og hver tænker om den anden: Hvor han har forandret sig—i de otte Aar.

-Otte Aar—er det otte Aar—

-Ja, det er otte Aar.

Var det virkelig saa længe siden, vi havde set hinanden. I det Øjeblik syntes jeg, det var som igaar, vi havde siddet ved Studentersoldene sammen, sovet Side om Side paa Forelæsningerne, og pantsat Frakker for hinanden, naar det kneb og gaaet med hinandens Støvler—

Og det var otte Aar siden.

Vi talte om de gamle Dage. Om de gamle Pudsigheder, om Soldene, om vore første Theaterforestillinger. Hvor Hjerterne dog havde haft let ved at banke i den Tid—

De gamle Navne dukkede op.

-Husker du ham—og husker du ham?

-Aa jo—hvad er der blevet af ham?

-Han er juridisk Fuldmægtig—paa Vestkysten—blevet tyk og fed—

-Han var den kjønneste af os—

-Det ser man ikke længer—

-Og Ramsay—den blonde—husker du, hvor er han? Husker du ham—Huen paa Sned over Lokkerne, Stokken i Lommen—et Blik paa Skraa til hver Dame paa Strøget—Naa, der var ikke Plads til ham paa Fortovet saa stolt gik han og erobrede en Verden ved hvert Skridt....

-Om jeg husker....

-Han talte altid for Kvinden om Lørdagen—og var altid forelsket—Hver Uge i en ny—Stakkel....

-Han er i Indien, tror jeg—

-I Indien—

-Ja—han var kommen paa Vejen nedad. De kaldte ham: "aan mig en Krone" og gik udenom, naar de saa ham paa Gaden.—Saa tog han sig sammen en Dag og rejste—

-Ja saa—til Indien. Ja, det er vel ikke det værste.

-Therkildsen—ham med den store Næse—mindes du—som altid spillede "Tanten" paa Salen—han er død ifjor—

Saadan dukkede Navnene frem—#den# var død, #den# kommen i Embede, #den# var gift, #den# blevet borte.

Vi sad saadan og snakkede. Saa blev der en Pavse, og hver tænkte paa sit, maaske paa det samme.

Og uden næsten at vide det, sagde jeg:

-Véd du—Kristian—vi er ikke mere unge nu.

-Tredive Aar.

-Ja—tredive Aar

-Og du—du er jo blevet "berømt".

-Ja—det er bleven sagt af en Rus i et Lørdagssold efter to. Men jeg vilde hellere være atten Aar....

-For at opnaa hvad?

-Opnaa hvad? Ingenting af det, jeg har naaet—du.

Min gamle Kammerat sad lidt. Saa sagde han:

-Ja du—jeg er tilfreds

-Men du gode Gud—vi snakker op om alle andre—og om dig faar jeg ikke det mindste at vide.—Hvad er du egentlig?

-Præst.

-Præst?

Ja—husker du ikke, jeg studerede Theologi?—Aa nej—det var jo #det#, vi talte mindst om. Jo—jeg er saamæn Præst.

-Hvor længe har du været det?

-To Aar, min Ven.

-Og hvor?

-Paa Lyø.

-Paa—Lyø.

-Ja.

-Jasaa—det er afsides—hva'—

-Ja, det er det.

Jeg saa paa ham. Hvordan var det dog gaaet til. Forældrene var jo rige. Deres Bal i Januar var det største, jeg var til—dette dejlige Hus—paa Gammeltorv—med de to Lygter paa Porten—og den gamle Portner, som lukkede Porten saa lempeligt og sagte op og i—og de lune Trapper med Tæpper opad Trinene,—og den runde godmodige Etatsraadinde med de rare klare Øjne, hun, som altid hjalp os, naar det kneb.

Og Elisabeth—ja—Elisabeth, Søsteren—hvad var der mon blevet af hende?

Saa elegant hun var, rank og fornem—med det stille Smil, der forbløffede mig saa komplet—hvor var hun elegant og rolig som hun bar sit Hoved, og hvor hun hilste ... —hvor jeg havde sværmet for hende—min første Forelskelse ... med Haabløshed og gamle Blomster og et Billede jeg havde stjaalet af Kristians Album og som jeg sad og kyssede paa de filosofiske Forelæsninger....

Og nu—nu var han blevet Præst paa Lyø.

Som om min gamle Kammerat gjættede mine Tanker, sagde han:

-Ja—min Ven—der kan hænde meget i otte Aar.

-Ja—der kan hænde meget.—

Vi sad lidt tavse, saa sagde han:

-At Fader døde, hørte du vel—det var vist kort efter, du var rejst.

-Ja—jeg hørte det helt kort.

-Det var et sørgeligt Dødsfald—han vilde jo ikke overleve Ulykken.

Jeg vidste intet at sige. Jeg tav og ventede.

-Ja—alt det vidste vi ikke noget om i den Tid—i den første Tid, da vi to omgikkes mest—men senere, da vi allerede saas mere sjældent—hver fik jo sit at gjøre og tænke paa—fik jeg det jo lidt efter lidt at vide.—Fik noget at vide og gjættede mere.—

-Det var gaaet svært tilbage med Fa'ers Forretning—Fa'er havde altid "vovet" meget og spændt Krediten til det yderste, af hvad det gamle Navn kunde bære. Saa kom der Uheld efter Uheld, Tab efter Tab.—

-Og saa skulde der skjules og dækkes over det.—Og vi førte stadig større Hus baade for at bedrage Mo'er og alle fremmede,—Elisabeth og jeg var de eneste, som vidste det.—

-Den gamle Kasserer havde i sin Angst betroet det til mig.

-Ved du, det er grueligt at leve i saadant et Hus, som staar for Fald—det er som Ruinen lurede i alle Kroge. Og saa Spektaklet og Festerne, og vi indviede, som vogtede paa hinanden for at se, om vi spillede vore Roller godt—

-Og midt paa et Bal kunde Elisabeth og jeg mødes og trykke hinanden krampagtig i Haanden, mens vi saa paa hinanden med et fortvivlet Blik.—

Min gamle Ven sad lidt og stille sagde han:

-Ja—den stakkes Elisabeth.

-Hvorfor—hvad er hun nu—hun er er vel gift?

-Nej—hun hævede sin Forlovelse—den Vinter—den Vinter—den sidste Vinter hævede hun den pludselig—

-Hvem var han? Var det ikke Thorsen?

-Jo—véd du, hun handlede ret—han havde forlovet sig med den rige Pige—

-Men—naa ja, jeg tror ikke, hun har glemt ham.

-Og han tog imod det—uden videre—lod hende gaa?

-Min Ven, hvad skulde han gjøre? Han havde atten hundrede Kroner om Aaret, og Elisabeth havde brugt det tredobbelte til sine Kjoler.—Han var meget bedrøvet, tror jeg ...—Nu i Foraaret blev han gift—

-Saa stor var Bedrøvelsen ... Aa ja ... Min Ven tog sig ned over Øjnene.

-Ser du, sagde han, det kan man ikke dømme. Hjertesorg og Hjertesorg er to Ting—og den er ikke ens for alle—

-Og hvordan gik det saa ellers—

-Fa'er holdt det gaaende til det sidste,—Aa—den sidste Tid—du, da jeg vidste alting. Hverdan det hele hang i en Traad, da de støvede rundt efter Penge til vore Vexler—og det drejede sig om timer. Bankerne, forstaar du, var begyndt at blive forsigtige, de holdt sig tilbage og vægrede sig og gjorde Ophævelser ... og akcepterede ikke mer....

-Jeg husker en Gang—der var blevet præsenteret en Vexel i Banken, saa kom der Bud tilbage, at Direktøren ønskede gjerne at tale med Fa'er personlig—

Jeg var i Kontoret hos Fa'er, da Buddet kom.—

Han saa' op, og vendte sig, saa Kontoristen ikke kunde se hans Ansigt.

-Og Vexlen? sagde han.

-Ja—den blev ikke akcepteret.—Direktøren sagde en Formfejl.

-Godt.—Vil De ringe—der skal spændes for—

-Før gik Fa'er altid. Men i den sidste Tid holdt han mest af at kjøre.—Jeg tror, det var for at skjule sig, forstaar du, være alene den Tid ialfald—og saa vel ogsaa for at vise Vognen—

Fa'er var bleg som et Lig, da han skulde afsted.

Han stod lidt foran Spejlet.

-Ser jeg meget daarlig ud, spurgte han.

-Aa nej—som du plejer.

-Hvad vil det sige med Vexlen? spurgte jeg sagte.

-Hvad det vil sige? Og Fa'er sænkede Stemmen: Hvad det vil sige. De har ingen Tillid mere.—

-Aa du, aldrig skal jeg glemme Tonen i de Ord.

-Saa kjørte han.

Kassereren og jeg ventede i Dødens Angst—det havde været Ruinen, om det ikke var gaaet i Orden, ser du, Ruinen strax—og redningsløst.

-Der gik en halv Time, før Fa'er kom tilbage.

Kassereren turde ikke spørge, da han kom ind i Kontoret.

Men Fa'er havde sin gamle fornemme Haandbevægelse fra de gode Dage, da han sagde:

-Det var naturligvis en Misforstaaelse, gode Carlsen. Direktøren bad mig undskylde....

Men det var ikke forbi med den Dag, og værre Dage kom.

Du kjender den ikke, den Vexelpine, som grubler og regner og fortvivler og haaber og atter fortvivler.

Nu var det Spil—bare fortvivlet Spil.

Inden Klokken tolv skulde Pengene skaffes—tusinder, du, titusinder tit—og Klokken ti naar han kom paa Kontoret, vidste Fader ikke mer, hvor han skulde ta'e disse titusinder end du og jeg....

For der var ingen Beregning mer, intet Haab mer—desværre—Bare at hale det ud, at haane det, som maatte komme, narre Ruinen og Elendigheden for en Dag....

Saa kom disse to Timer fra 10 til 12 med Grubien og Regnen og Hitten paa Udveje og Prøven paa Laan og Breve skrevet med rystende Pen og ... og med Livet i Hænderne ventedes vore Bude fra Bankerne, og vi omlagde Beløb og vi prolongerede Vexler—Blot at faa Renterne, blot at faa dem.

Alt Liv, hele Tilværelsen opsugedes af disse to Timer. Dette græsselige Mareridt af Venten og Plattenslageri—ja, du for det blev det—og af Angst.

Jeg vidste ikke, hvor jeg skulde gjøre af mig selv. Jeg kunde ikke blive i Fa'ers Kontor—det vilde vække Opsigt. Og han havde jo desuden Besøg—; han maatte sidde der, Kvarter efter Kvarter; og maatte tale om ligegyldige Ting og høre paa Middagsreferater fra tykmavede Etatsraader—mens han sad i Dødsskræk for hele Existensen—

Nej—derinde kunde jeg ikke være.

Ofte gik jeg oppe i Spisestuen rundt om Bordet—lange Tider. Det var som det dulmede.

Mo'er kom ind.

-Hvad er der dog, Kristian? sagde hun. Du piler rundt. Har du Tandpine?

-Hvad er der dog i Veien....

-Ingenting—jeg tænkte bare paa noget.

Og jeg gik, for ikke at gjøre hende urolig.

Hjemme kunde jeg ikke være, og ude heller ikke.

Jeg kunde gaa paa Gaden, tvinge mig til at læse paa Plakater, se ind ad Butiksruder—og lige med et fo'r det i mig: Det er sket—det er kommet.

Og angst løb jeg hjem, og nærmede jeg mig Torvet, turde jeg alligevel ikke gaa hjem.

-Tænk, om det var sket....

En Dag havde Fader givet Ordre til, at at han ikke vilde forstyrres. Ingen maatte gaa ind til ham.—Jeg vidste, hvad det betød, at det var det yderste.

Jeg gik ind i Kontoret. Fader sad ved Skrivebordet. Panden havde han lagt ned mod Bordkanten; hele Figuren var som sammenfalden. Jeg stod lidt og ventede. Saa løftede Fader Hovedet og sukkede og tog hastig fat paa et Brev.

Jeg gik et Par Skridt, og han hørte mig og fo'r sammen.

-Er det dig, sagde han barsk, hvad vil du?

Jeg saa paa hans Ansigt, og jeg kjendte ham næppe igjen. Saa angstfuldt og sløvt et Blik paa samme Tid.

-Men Fa'er, sagde jeg, Fa'er er der da ... intet Haab?

Men et Nu efter—ved jeg hvordan—laa vi med Hovedet ind til hinanden, og Fa'er, han—græd med Hovedet mod min Skulder.

-Naa—saa til Arbejdet, sagde han, saa længe der er Liv, er der Haab.

Og aldrig glemte han at sige: Intet til Moer—ikke et Ord til Mo'er ... Hun maa ikke ane det, hun vilde ikke overleve det.

Hun overlevede det.

Og naar saa Pengene var skaffet, og Budene kom hjem fra Bankerne og Vexlerne var i Orden—saa var det, som en ubændig Trang til at leve, til at nyde, kom over Fader.

Han, som altid før i sine egne Vaner havde været tarvelig—han var nu ikke det fineste godt nok. Vinene fik han ikke dyre nok, ikke udsøgte Ting nok for sin Gane—han holdt af sarte og bløde Stoffer paa sit Legeme. Det var Silkeundertrøjer og Silkestrømper, og Silketæpper til hans Seng. Og Peltse og Overfrakker og Paletoter i en Uendelighed....

Mo'er sagde tit: Ja—det si'er jeg, det er de gamle Aar, som bli'er tossede—Faar vi ikke en Laps ud af Jeres Fa'er....

Og saa lo Mo'er, og i Grunden var hun glad ved at se ham saa soigneret og saa silkebetrukken. Og kjøn var han ogsaa du, smuk og imponerende til det sidste.

Slank og elegant og smidig, og saa denne Stemme, som du husker, der ikke vidste, hvad det var at skrige eller blot at blive skarp—dirre kunde den kun, i stærk Bevægelse—men som altid rullede Ordene saa ligeligt frem lige som over blød Filt.

Det var blevet Skik, at vi først spiste Frokost Klokken et, naar "den hede Tid" var ovre.

Saa kom Fa'er op, og aldrig havde han set saa ung ud, havde aldrig haft saa spænstig en Gang, saa længe jeg kunde huske.

Og det var ligesom hele Huset paa én Gang blev trukket op ligesom et Uhrværk til en febrilsk og springende Munterhed, saa snart Fa'er kom. Som om alle trængte til Støj, som om alle vilde være lykkelige—en sidste Gang.

Fa'er gik sjældent ned i Kontoret efter Frokost. Han blev oppe. Der var jo ingen Forretninger mer. Der var bare Kampen for Dagen, og den var fægtet til den næste Dag.

Vi kjørte Ture, vi tog ud paa Landstedet. Fader havde tusinde Indfald; han arrangerede og fandt paa.

Jeg husker en Aften—der havde været fremmede hos os, og Fa'er havde sunget—du ved, han havde saadan en smuk Sangstemme.—Saa stod Mo'er henne ved Flygelet, da Fa'er kom hen og vilde slukke Lysene. Hun lagde Armene om hans Hals og sagde:

-Ja, er det ikke, hvad jeg altid har sagt—det er først Aarene, der bringer den rigtige Lykke.

Hvor Fa'er slukkede Lysene hastigt.

En anden Dag var vi ude paa Landet. Aa du—det med Landstedet, da det blev solgt—det var en af de

tungeste Dage af dem, som kom—siden bagefter. Husker du, hvor der var smukt derude?—Sommeraftener ... Vinløvgangen langs med Strandvejen: naar man gik der, i Mørket, og inde i Havestuen var der Lys og hjemligt og muntre Stemmer.

Saa mange Aftener gik vi der vi unge—i de forelskede Dage, du, to og to, talte og tav, lykkelige blot ved at gaa der og være hinanden nær...

Der var det ogsaa Elisabeth og Thorsen blev forlovede.—Det var en Sommeraften—vi kom ind fra Haven, vi havde spist paa Højen. Saa sagde Thorsen med ét overgiven:

-At saa dannede Folk kan møblere saa smagløst. Og han begyndte at flytte et Par Stole. Du kjendte Thorsen, hvordan hans Indfald kunde smitte. Ikke gik der fem Minuter, før vi alle løb om med sit, og flyttede og regerede....

I et Kvarter var hele Stuen lavet om.

Saa vilde vi ogsaa omkalfatre det næste Værelse.

Men Fa'er sagde: Nej—lad det være—her skal ikke forandres. Herinde blev Mo'er og jeg forlovet—og der saa' ud som den Dag idag—her skal det blive....

Lidt efter—saa var Elisabeth og Thorsen blevet borte—oppe paa Højen, tror jeg, fik han hende sagt ... hvad han havde paa Hjerte.

—Men, du, hvor jeg springer i det—det gaar saadan, alle Erindringer kommer paa én Gang, og man ved ikke, det standser ikke, og det ene tager det andet—

Det var det, jeg vilde fortælle dig—om den Aften, den sidste Aften, vi var ude paa Landstedet. Det var kun Fader og mig; Mo'er og Elisabeth var taget til en Koncert.

Fa'er tog min Arm, og vi gik Haven rundt. Sneen var smeltet paa Plænerne, og rundt om spirede det første Grønne. Jeg brød en rød Ribsblomst af: Se, der er allerede Blomster, sagde jeg. Naar mon der skal plantes Hyacinter ud?

-Du kan sige Hansen til, sagde Fa'er. Men jeg vil forandre iaar. Jeg vil have franske Bede paa Midtplænen—og et Rosarium rundt om Drivhuset. Jeg maa huske at tale med Etatsraad Knudsen om det. Vi kan tage et Parti Originaltræer hjem fra Nizza—alt det andet er dog Kludder.—

Og mens vi gik, talte han uafbrudt og havde hundrede Planer.

Men da vi kom op til Havetrappen, holdt han pludselig inde. Han tav ligesom med et Ryk. Korthuset faldt vel sammen med ét. Virkeligheden var der.

Og da vi kom ind, gik han stille om i Værelserne, standsede ofte og saa' sig om. Han gik ovenpaa, og han kom tilbage, og igjen gik han ind i Mo'ers Værelse. Han blev længe derinde, mens jeg ventede.

Omsider kom han ud. Jeg saa, han havde grædt.

-Kom, sagde han stille, nu gaar vi.

Og jeg vidste saa sikkert, at vi to var her for sidste Gang.

Stilfærdig lukkede han alle Dørene, løftede Lyset en sidste Gang og saa' ind over Dagligstuen.

Jeg var tilmode, som lukkede vi for et Lig derinde.

-Men er du ikke træt, min Ven, af at høre paa mig? Vi har Skam hver og en selv saa meget at tænke paa, at det er lidt meget at bebyrde en fremmed med saadan en Ladning uvedkommende Jammer—

-Aa, nej, jeg træt—hvor vil du hen?—Jeg har dog lidt Hjerte i Livet.

-Ja, det ved jeg ... Og jeg har aldrig fortalt nogen alt dette—til ingen—og naar man saa begynder—saa er det—ja, som sagt—det ene kommer, og det andet slaar Følge—

-Hvor længe varede det saa?

-Det var i Maj—det skete. Den nittende Maj. Vi laa i Flytningen—til Landstedet. Fa'er vilde ud, han havde ingen Ro paa sig, vilde vel ogsaa aflede Mo'ers Opmærksomhed og—min....

For nu tilsidst ... forsøgte han jo ogsaa ... at berolige mig. Vexeljageriet hørte op, Pengene var der, Udbetalingerne blev præsteret....

Jeg spurgte Kassereren, om der virkelig var Penge.

Ja, der var aldrig Mangel.

Og den gamle Mand bøjede sit gamle graa Ansigt over Bøgerne og saa' ikke paa mig.

-Men hvordan gaar det til? Karlsen—hvordan kan det gaa til? Saa pludseligt? Saa mange Penge?

-I saa stor Forretning—og gamle Karlsen blev ved at skrive sine Tal,—kan det jo hurtigt skifte. Etatsraaden har før haft Held, sagde han.

Og jeg turde ikke spørge mer; angst saa' jeg kun Morgen efter Morgen paa Karlsens gamle Ansigt, der blev gulere Dag for Dag under det hvide Skjæg.

Jeg søgte at berolige mig selv, og midt under et Selskab—naar Fader præsiderede i den høje Spisestue midt for Bordet, som under den store Krone straaede af alt Husets gamle Sølv—og jeg saa' Mo'er saa sikker og saa lykkelig midt i alt det Velvære, hvori hun var voxet op—blev jeg overfaldet af en forfærdelig Angst. Jeg vidste ikke selv, hvad jeg frygtede—men jeg kunde have skreget højt af Fortvivlelse og Angst....

Naa—saa kom denne forfærdelige Dag.

Som sagt—vi laa i Flytningen—Mo'er og Elisabeth havde allerede været ude paa Landstedet tre-fire Dage. Om Morgenen just den Dag var jeg taget derud, og hele Formiddagen var jeg oppe paa mit Værelse og stillede mine Bøger op og ordnede mig for Sommeren....

Jeg vidste ikke, hvor Tiden var blevet af, da Tjeneren kom op og sagde, at Maden var paa Bordet. Men Etatsraaden var rigtignok ikke kommet hjem.

-Fa'er ikke?

-Nej, men Etatsraadinden mente, det var bedst at spise.

Jeg ved ikke hvorfor, men jeg blev strax angst og løb ned.

Elisabeth stod nede i Vestibulen og ventede paa mig.

-Elisabeth, sagde jeg, hvor er Fa'er?

-Fa'er er ikke kommet hjem, sagde hun.

-Larsen siger det. Vi var begge helt blege. Og fortvivlet sagde Elisabeth: Aa Gud, aa Gud—hvad skal det dog blive til ... Der sker en Ulykke.

Vi gik ind, og vi satte os til Bordet for ikke at skræmme Moder.

-Hvor det ligner Fa'er, sagde hun. Han vil ikke ha'e Flyttedagsmad. Kræsen Junker, saa bli'r han inde.

Og vi sad blege og forvirrede og lyttede efter enhver Støj, om det ikke kunde være Fa'er, som kom—og vi rørte knapt Maden.

-Naa, sagde Mo'er, I er ogsaa kræse? I spiser ingenting....

Vi tvang nogle Mundfulde ned og saa' paa hinanden.

Da vi rejste os fra Bordet, kunde jeg ikke holde det ud mere. Det var som jeg skulde kvæles af Uro og Angst. Jeg sagde, jeg maatte til Byen i et Ærinde, og jeg lod spænde for Vognen og kørte.

Mo'er stod paa Verandaen og raabte ud til mig:

Hils Fa'er, den Kræsenpind.

Jeg bad Kusken kjøre rask, og jeg syntes, det varede en Evighed, inden vi naaede Byen. Jeg saa' Etatsraad Knudsen, udenfor SporvognsVentesalen, staa og slaa ud for en Herre og demonstrere og tale højt.

-Det er om det, han taler, sagde jeg til mig selv, det er om os, han taler.

Jeg tvivlede ikke mer. Jeg blev ved at sige højt:—Det er om os.—Det er om os, og vidste ikke, hvad jeg selv sagde. Jeg kom ind i Gaderne, og min Angst steg, da jeg saa' Husene i Bredgade og hørte Stenbroen under Hjulene.

Da vi kom hjem, stod Porten aaben paa vid Gab. Vognen holdt. Inde paa Trappen stod Portnerkonen og græd.

-Hvad er der, hvad er der dog?

-Aa Gud, aa Gud, sagde hun, saadan en Ulykke.

Og jeg løb hende forbi ind i Kontoret, hvor alle Kontoristerne havde forladt deres Pulte og stod i Klynger og talte i Munden paa hverandre. Og da de saa' mig, blev de stille, alle paa en Gang, og saa' ned mod Gulvet ... Som var det i dette Nu, det skete, hører jeg denne pludselige Stilhed—og Lyden af Linealen, som gled ned fra en af Pultene og faldt paa Gulvet.

Karlsen kom ind fra Faders Kontor og saa mig.

-Er De der? sagde han; han kunde næsten ikke tale. Han drog mig ind til sig: Véd Deres Moder det?

-Hvilket? Hvilket dog?

-Hva' ... Karlsen saa paa mig og trak mig ind paa Kontoret.

-Karlsen, sagde jeg, hvor er Fa'er? Karlsen svarede ikke. Han vred de foldede Hænder og svarede ikke.

-Karlsen—hvor er han? Er Fader død?

Jeg sagde det sagte, uden Lyd. Naar? Og i samme Nu greb jeg Karlsen i Skulderen: Karlsen, Pengene—er der noget falsk....

Og Karlsen kastede sig ned foran Fa'ers Pult og hulkede fortvivlet.

—Hvordan det kom; hvordan han sagde; hvordan jeg spurgte; hvad jeg oplevede i de Sekunder—det kan man ikke fortælle. Ved at tænke paa det er det, som Hjertet stod stille, og alt vender da tilbage, som var det sket igaar.

Om Morgenen, sagde Karlsen, var Etatsraaden gaaet tidlig ud, han tænkte for at skaffe Penge.—Hen imod Klokken tolv kom han hjem ... Han havde talt barsk til et Par Kontorister, som sad og snakkede over Pultene, og saa var han gaaet ind i sit Kontor.

Lidt efter gik Karlsen derind....

-Jeg maatte tale om en Vexel—en stor Vexel, som skulde betales—paa det Hus, som—som vi i den sidste Tid havde saa mange Forretninger med....

Da Karlsen kom ind i Kontoret, sad Fader bøjet over en aaben Skuffe i Skrivebordet, og Karlsen saa', han skød stadig nogle Papirer hen over noget i Skuffen.

Han spurgte om Vexlen.

-Ja, der kommer Penge, sagde Fa'er og blev siddende.

-Men det er den yderste Tid, Hr. Etatsraad, sagde Karlsen.

-Ja, sagde Fa'er, jeg ved det.

Han sad lidt: Ja, sagde han igjen—det er blevet den yderste Tid.

Han spurgte, hvad Klokken var, og Karlsen gik.

Der gik det ene Kvarter efter det andet, og der kom ingen Penge. Karlsen gik hen og bankede paa Kontordøren. Der blev ikke svaret, og han tog i Døren og mærkede, den var laaset af....

Min Ven holdt inde og tav noget.

-Ja, du, det var sket. Den stakkels Fader havde—havde ikke villet overleve sin Ruin og sin Skam—

Og ved du, mens jeg hørte alt det, tænkte jeg slet ikke paa Døden—at han var død, Fa'er—jeg tænkte kun paa et eneste: om man kunde redde Æren.

-Hvor meget er der falsk, spurgte jeg.

-Aa Gud....

-Karlsen—hvor meget?

-Som det nyttede—hvad skal det hjælpe til.

-De ved det jo i Banken—og Karlsen vred sine Hænder—Direktøren ved det i Banken.

-Og der er kun den ene falsk?

-Jeg ved ikke.

-Sig mig det; De maa sige mig det, Karlsen.

-Nej, nej ... Jo, jeg tror, der er flere; der maa være flere.

-Hvor naar er de forfaldne?

-I disse Dage.

Jeg stod op. Mit Hoved har aldrig været saa klart som i de Øjeblikke.

-Naa, sagde jeg, hvor meget er der ialt?

-Maaske hundrede tusinde.

-Og hvor meget behøves der nu?

-Det halve.

Jeg var allerede henne ved Døren. Karlsen sagde sagte:

-Vil De ikke se ham?

-Siden.

Jeg skaffede disse Penge. Moder havde Særeje ... selv om vi var fallit, kunde det ikke være nogen Uret at redde Faders Minde for vore egne Midler.

Og, da jeg havde faaet Pengene, kom jeg til at tænke paa dem derude—ja, jeg havde ikke tænkt paa dem før—paa Elisabeth og paa Mo'er, som intet anede....

Jeg kjørte hjem paa Gammeltorv, og jeg gav Karlsen Pengene.

Taarerne løb ham over Kinderne og faldt ned paa Anvisningerne, mens han talte dem.

-Karlsen, sagde jeg, hvor har De lagt ham?

-I Etatsraadindens Værelse.

Jeg gik op—ind i Værelset ... hvor jeg ser det ... alle Stolene, stillet i en Rad, med hvide Stykker over—og ... Fa'er lagt hen i Skyndingen paa Chaiselong'uen, Lagnet blot halvt over—den ene Arm var faldet ned over Randen ... Jeg løftede den ikke op, du....

—Min Ven fo'r sammen, og knugede om Stolens Arm.

-Men jeg—saa hans Ansigt....

Der gik nogle Minuter. Ingen af os talte. Jeg vilde tage Kristians Haand ... men gjorde det ikke, blev siddende stille, til han talte igjen.

-Ja—ja—det var en forfærdelig Dag ... Og saa om Aftenen—Mo'er og Elisabeth—

Da jeg kom ud om Aftenen, mødte jeg Lægen i Vestibulen.

-Gaa ind til Deres Mo'er, sagde han. Hun venter.

Ja—kan jeg beskrive dig Mo'ers Sorg ... hvordan hun sad hen, uafladelig rokkende i Sædet, mens Hovedet ligesom daskede ganske løst. Og hun løftede kun en Gang imellem Hænderne og lod dem falde og sagde det samme, altid det samme:

-Ja, min stakkels Mand—min stakkels Mand ... idiotisk, tonløst:
Ja—min stakkels Mand.

Elisabeth sad ved Vinduet i en Krog. Jeg gik hen til hende.

-At du først kommer nu, sagde hun. Om du havde vidst min Angst.

-Jeg kunde ikke komme før.

Elisabeth saa paa mig. Jeg har aldrig set et Ligs Ansigt saa blegt.
Og jeg forstod det—som hun ikke kunde spørge om.

-Det er dækket, sagde jeg.

Jeg følte hendes Arme knugende om min Hals.

Vi gik hen til Mo'er, og vi talte til hende og satte os hos hende. Men hun hørte ikke. Mildt tog hun vore Hænder bort fra sit Hoved, og hun blev blot ved at gjentage i samme Tone:

-Ja, min stakkels Mand—min stakkels Mand.

Saa kom den værste Tid, min Ven—naar Uroen er forbi, og Smerten, den rigtig kan faa Stunder, og den sætter sig saa lunt til Ro i vort Liv og er daglig Gjæst ved alt, hvad vi gjør ... For Mo'er blev det haardest.

Hun havde ikke ventet, ikke anet det mindste Gran af Ulykken. Og i den første Tid, saa var det Tabet og Sorgen over den døde—at han var gaaet bort, som hun havde elsket de lange Aar....

Men siden, min Ven, da vort Liv blev plyndret for alt det, som vi havde levet i, alt det Velvære, vi var vant til at sidde i—og vi stod igjen saa at sige i de tomme Stuer, med de bare Vægge i Livet—ser du, saa blev det langsomt en fortvivlet Misfornøjelse og en fortvivlet Følelse af Skammen....

Og hun taalte ikke, at vi nævnte Fa'ers Navn, og hun skyede alt, hvad der kunde blot minde om ham. Og til andre Tider strømmede hun over af de voldsomste Bebrejdelser mod den døde, og hun jamrede i lange Taler over den stakkels Elisabeth og hængede om hende med sygelig Ømhed....

Elisabeth var blevet syg tilsidst og laa tilsengs.

Mo'er vilde aldrig gaa ud, aldrig ned paa Gaden: og havde hun været ude, kom hun hjem fortvivlet, og hun vidste om #den#, som havde lét ad hende, og den, som havde vendt sig bort eller var drejet af for ikke at hilse.

Lægen blev ængstelig, og han mente, at Forandring af Luft, af Sted var det eneste, som kunde hjælpe.

Elisabeth trængte paa og bad mig, og saa ... Ja, det havde jo egentlig altid været min Plan at blive i Kjøbenhavn, at tage Graden og gaa Universitetsvejen.—Men nu var Mo'er syg, og leve skulde de af mig....

Saa var det, jeg blev Præst.

Jeg vilde hellere være min egen Mand end staa under en anden som Kapellan, og saa var det just ledigt—Embedet på Lyø, og saa fik jeg det—og saa flyttede vi derover.

-Og #der# har I levet side.

-Ja.

Vi sad lidt, og jeg sagde:

-Og din Mo'er—er hun bedre nu?

-Aa—ja, det er jo den store Glæde for Elisabeth og for mig—Mo'er er kommet over det, du.—Derovre, hvor ingen kjender hende, hvor ingenting minder hende, er det, som om alt næsten var blevet gamle. Hun gaar omkring i Stuerne, fin og gammel, mellem sine gamle Møbler og Bønderne kalde hende for "Hendes Naade".—Jo du—Moder er kommet over det....

Det er jo det, som glæder os to....

-Og din Søster?

Hun har taget en lille Gjerning op, hun holder Skole for Øens Pigebørn ... I Begyndelsen—da kunde det jo nok hænde, at det om Aftenen,—naar vi sad om Lampen, lange Aftener, hver i sine Tanker—kunde komme over os som en Fortvivlelse, saa vi skulde næsten kvæles under det. Og vi saa' paa hinanden, og pludselig stod vi begge op og tog lidt Tøj paa os, og vi gik ned langs Stranden.

Der blev vi ved at gaa i Stormen, op og ned, op og ned—det var, som det dulmede. Sommetider trykkede Elisabeth min Arm, fast og krampagtigt—vi talte sjældent.

Men siden—saa tog det daglige Liv os ind, og vi lærte at faa Interesse for alt det smaa, vi levede med—og nu—nu er vi lykkelige....

Ja, min Ven, du ved det ikke—saadan en lille Existens, hvordan den binder med sine smaa Glæder og sine smaa Sorger og sin Stilhed og de samme Begivenheder, som altid og regelmæssigt vende tilbage....

Og saa Postdagen, naar vi venter paa Baaden, og den endelig kommer, og vi skynder os hjem med Brevene og Aviserne. Og Mo'er faar fat i sin Pincenez og Feuilletonen—og Elisabeth søger #sit#, og hver sidder vi med sit under Lampen.

Saa læser vi om gamle Venner—vi finder gamle Navne, som bringer Erindringer med sig om—den Tid, som er forbi....

Vi taler om Jer—alle Jer, som udretter noget ude i den store Verden—mens vi sidder i vor Krog—ja, vi har Tid til at ønske godt for Jer og følge, hvad I gjør ... Saadan, naar man selv er kommet til Ro—naar man sidder hen, du, og dog ikke er helt unyttig i sin Krog, saa faar man Tid til at holde af Jer, I Tumlemennesker.—

Hvor mange Gange tror du ikke, jeg har talt om dig derhjemme om Aftenen.

Og sommetider lær vi ogsaa lidt. I ser tidt saa morsomme ud med Jeres mange Krumspring, naar man ser dem paa Afstand.—

Hvad mig angaar, har jeg jo mit Arbejde.

Der er meget just paa saa lille et Rum, du—hvor man lærer saa nøje hver enkelt at kjende og det, som trykker ham ... Og i deres fattige Liv, der ikke har megen Glæde—der tror nu jeg, at det er os, som skal bringe lidt Lys og Glæde.

For ser du, gamle Ven—kue og holde nede i Frygt—det er let, men lære dem, at bære det Liv, som er—glade og med Haab—det tror jeg nu er Gjerningen.—

Men, det mener vi vel ikke det samme om—du og jeg—om de Ting....

Man faar ogsaa Interesse, du, for al Ting. Til Exempel for Dyrene—vi holder af dem, hvert eneste et, og deres Liv er som en Del af vort eget.

Vi følger dem i al Ting ... Den Dag, da Kørerne skal paa Græs, pynter Elisabeth Gaarden med Blomster, og alle Mand gaar vi med i Marken.

Aa ja—det er nu noget, du ikke forstaar—men os gjør det en Glæde.

Og Bøgerne faar man kjære—det er saamænd mange Gange, som om jeg talte med dem. Saa husker man, da man som ganske ung læste dem for første Gang, og tidt og ofte dukke Jeres gamle Ansigter op rundt om mig, og jeg tænker paa—den Tid.

Jo—et lille Liv er lykkeligt, stille, og lykkeligt.

Og saa føler man, at her kan man spænde over, hvad man skal, og her elsker de En....

De tror lidt paa mig, og jeg holder af dem....

Men—hvor jeg sidder og snakker, jeg, som ingenting har oplevet og ikke set nogenting—og du, som har levet og set saa meget—du faar ikke Lov til at sige et eneste Ord ... saadan er jeg....

-Jeg har ikke noget at fortælle....

—Pyh—du ikke ... Men hvad er det—vander du Høns? Er du blevet saa glad over Gjensynet?

Og min gamle Ven bøjede sig ned over mig, og han holdt mit Hoved mellem sine Hænder.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MIN GAMLE KAMMERAT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus,

or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and

donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.